

พลังน้ำใจอันยิ่งใหญ่

กับการสร้างสรรค์สังคมไทย

ประเวศ วะสี

พลังน้ำใจอันมหาศาล – ความงามที่ประดับแผ่นดิน

ภัยพิบัติ เมื่อ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๗ กระทบจิตใจของมนุษย์ทั่วโลก

ความตายของเพื่อนมนุษย์เรือนแสนในชั่วพริบตาเดียวได้ไปสู่การรับรู้ของคนทั้งโลกพร้อมกัน ความตายได้กระชากลูกไปจากแม่ กระชากพ่อแม่ไปจากลูก กระชากผัวไปจากเมีย กระชากเมียไปจากผัว ความพลัดพรากจากของรักเป็นทุกข์อย่างยิ่ง มหาวิปโยคแห่งอันดามันหลังคริสต์มาสเป็นความสูญเสียอันยิ่งใหญ่ ที่โลกเศร้าสลดที่สุดในชะตากรรมของเพื่อนร่วมโลก

ความทุกข์ทำให้เกิดความโหม่นสอพยายาม

แต่ความทุกข์ก็ไปกระตุ้นความกรุณาปรานีให้หลั่งออกมา คลื่นพลังน้ำใจได้ไหลบ่าท่วมโลก ใหญ่กว่าคลื่นสึนามิ ความรู้สึกเมตตา ความกรุณาปรานี อยากช่วยผ่อนคลายความทุกข์ยากด้วยประการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย แรงใจ แรงทรัพย์

คลื่นพลังน้ำใจที่หลั่งไหลออกมาสามารถสัมผัสกันได้ทั่วโลก ทำให้เกิดความรู้สึกดีๆ ขึ้นอย่างปลาด เป็นความอบอุ่น เป็นความปิติ เป็นทิพย์สัมผัสที่กลบเลบความแตกต่างขัดแย้งทุกชนิด ไม่ว่าเชื้อชาติ ศาสนา ลัทธิการเมือง ยากดีมีจน ความแตกต่างขัดแย้งกลายเป็นเรื่องเล็ก **พลังน้ำใจนั้นสูงใหญ่เลยพ้นสภาพจิตเล็ก พลังน้ำใจเป็นสภาพจิตใหญ่**

มนุษย์ตกอยู่ในสภาพครอบงำของความมีจิตเล็กเสียจนเคยชิน จนหลงลืมไปว่าในเบื้องลึกของจิตใจของมนุษย์แต่ละคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดี ที่ในสภาวะที่เหมาะสมสามารถงอกและผลิดอกออกช่อเป็นจิตใหญ่ ที่ไปพ้นความเป็นจิตเล็ก สภาพจิตใหญ่นั้นมีความกรุณาปรานีเข้ามาแทนที่ความเห็นแก่ตัวอันคับแคบ ความกรุณาปรานีก่อให้เกิดความปิติอิ่มเอิบซาบซ่าน และเป็น “กำลังเลิศพลังอื่นทั้งสิ้น” ดังที่สันเกลาร์ชกาลที่ ๖ มีพระราชนิพนธ์ไว้ว่า

“อันว่าความกรุณาปรานี จะมีใครบังคับก็หาไม่

หลั่งมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ จากฟากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน

เป็นสิ่งที่สองชั้นพล้นปลื้มใจ แห่งผู้ให้และผู้รับสมถวิล

เป็นกำลังเลิศพลังอื่นทั้งสิ้น...”

พลังน้ำใจหรือพลังแห่งความกรุณาปรานีที่หลั่งมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ ก่อให้ความอึดใจความปลื้มใจอย่างที่ไม่เคยรู้สีกมาก่อน ในโลกที่ขับเคลื่อนด้วยโลภจริตอันก่อให้เกิดความตึงเครียดด้วยการแก่งแย่งทอดทิ้งกันและการทำลาย มนุษย์ได้สัมผัสแห่งความกรุณาปรานีว่าเป็น “กำลังเลิศพลังอื่นทั้งสิ้น”

ในเมื่อพลังน้ำใจเป็นกำลังที่เลิศพลังอื่นๆ คำถามก็คือว่าทำอย่างไรจะทำให้พลังน้ำใจไม่ดับวูบไป แต่ดำรงคงอยู่เป็นเวลานานหรือเพิ่มพูนขึ้น ก่อให้เกิดความปลื้มใจและเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนา แทนที่การขับเคลื่อนด้วยโลภจริต

โลกที่ขับเคลื่อนด้วยโลภจริตนั้นตึงเครียด แตกแยก และรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ

มนุษย์ต้องการพลังขับเคลื่อนใหม่ที่เป็นพลังสมาน เพื่อลดความตึงเครียด ลดความแตกแยก และความรุนแรง

เหตุการณ์มหาวิปโยคแห่งอันดามันได้แสดงให้เห็นมนุษย์ตระหนักรู้ว่าพลังน้ำใจมีได้จริง มีอยู่ในตัวมนุษย์ที่ว่าหนาแน่นด้วยกิเลสนี้แหละ มนุษย์มีกิเลสจริง แต่กิเลสมีได้เป็นธรรมชาติด้านเดียวของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจของตน ซึ่งสามารถงอกเงยออกมาเป็นพลังน้ำใจอันมหาศาล เป็นพลังสมานที่สามารถเยียวยาโลกที่ป่วยเจ็บได้

มนุษย์ได้สัมผัสและตระหนักรู้ถึงพลังอันยิ่งใหญ่ในตนนี้แล้ว

ขอให้เรามาร่วมกันค้นคว้าหาวิธีที่จะทำให้พลังน้ำใจนี้ท่วมฟ้าท่วมแผ่นดิน ปลดปล่อยมนุษย์ออกจากกรงเล็บของความทุกข์ยากเถิด

๒.

คลื่นความทุกข์ของมวลมนุษย์ใหญ่กว่าคลื่นสึนามิ

พลังน้ำใจที่ไหลล้นออกมาในกรณีมหาวิปโยคอันดามันเกิดจากการได้รับความทุกข์อันมหาศาลของเพื่อนมนุษย์ในภาพรวมอย่างทันทีทันใด ผู้สละหรือการรับรู้ทำให้เกิดเวทนา อันที่จริงความทุกข์ทั้งหลายทั้งปวงที่มีอยู่ในมนุษย์ทั้งหมดเป็นประจำตลอดเวลา รวมกันนั้นเป็นคลื่นความทุกข์ที่ใหญ่กว่าความวิปโยคจากคลื่นสึนามิมาก แต่มันไม่กระตุ้นให้เกิดพลังแห่งความกรุณาปรานีที่มนุษย์พึงมีต่อกัน ทั้งนี้ขึ้นกับการไม่รับรู้

ถ้ามนุษย์รับรู้ความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ อย่างที่รับรู้มหาวิปโยคจากสึนามิ ก็จะกระตุ้นการหลั่งไหลของพลังน้ำใจได้เช่นเดียวกัน แต่ตามปกติมนุษย์คงจะขาดการรับรู้ความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ ซึ่งต้องตั้งคำถามว่าทำไมมนุษย์ไม่รับรู้ความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ที่มีอยู่เป็นปกติวิสัย

อย่างหนึ่ง เป็นเพราะสื่อ

ในสมัยโบราณ มนุษย์ก็ประสบภัยพิบัติขนาดใหญ่ แต่ก็รู้กันเฉพาะที่ ไม่รู้ทั่วโลก แต่เป็นเพราะเทคโนโลยีการสื่อสารปัจจุบันที่สามารถสื่อให้มนุษย์ทั้งโลกรับรู้เรื่องเดียวกันเกือบจะพร้อมกันทันทีทั่วโลก ภาพของคนตายจากคลื่นสึนามินำไปสู่การรับรู้ของคนทั้งโลก จึงทำให้พลังน้ำใจหลั่งไหลจากทั่วทุกมุมโลก

คำถามก็คือว่า จะมีการสื่อสารอย่างไรที่จะทำให้มนุษย์รับรู้ความทุกข์อันท่วมท้นของเพื่อนมนุษย์ทั่วโลก

แต่ไม่ใช่เพียงเท่านั้น มนุษย์จะรับรู้หรือไม่รับรู้อะไรยังขึ้นกับว่า ขณะนั้นหมกมุ่นอยู่กับเรื่องอะไร คนที่กำลังหมกมุ่นอยู่กับอารมณ์บางอย่างอาจไม่รับรู้กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น คนที่กำลังหมกมุ่นอยู่ในความคิดขณะเดินข้ามถนน แล้วไม่รับรู้ความจริงในปัจจุบันคือรถที่กำลังวิ่งมาชนมนุษย์ต้องออกจากความหมกมุ่นและรับรู้ความจริงได้

ความหมกมุ่นมัวเมาในกามสุขทำให้เกิดความประมาท และประสาธนาต่อการรับรู้ความจริง

“ท่านทั้งหลายจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อม” นั้นเป็นปัจฉิมโอวาทของพระบรมศาสดา เมื่อตรัสดังนั้นแล้วก็ไม่มีพระวณะอย่างใดอีก แสดงว่าความประมาทเป็นอันตรายที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ เพราะเมื่อประมาทเสียแล้วก็ไม่ตื่นตัว ไม่รับรู้ความจริง เมื่อไม่รู้จักความจริงก็อันตราย

สังคมไทยตั้งอยู่ในความประมาท

ถ้าไม่ตั้งอยู่ในความประมาท คนจะไม่ล้มตายจากคลื่นสึนามิถึงปานนี้ เพราะประมาทเราจึงไม่สนใจว่ามีอันตรายอย่างใดเกิดขึ้นได้บ้าง ทั้งๆ ที่มีความรู้เกี่ยวกับสึนามิ เพราะตั้งอยู่ในความประมาทเราจึงไม่สนใจความรู้นั้นๆ ทั้งๆ ที่แผ่นดินไหว ๒ ชั่วโมงก่อนที่คลื่นยักษ์จะมาถึงฝั่งไทย ถ้าเรารู้กันก็สามารถหนีให้พ้นความตายได้ แต่เพราะตั้งอยู่ในความประมาทเราจึงไม่ได้รับ “สาร” ที่มีการสื่อเกี่ยวกับคลื่นสึนามิ ดังที่สถานีโทรทัศน์ก็ยังมัวกับการเล่นเกมและความรื่นเริงบันเทิงใจต่างๆ

ความหมกมุ่นมัวเมาในกามสุข ทำให้เกิดความประมาท และอันตรายยิ่งนัก

ทิศทางการพัฒนาของประเทศทำให้คนหมกมุ่นมัวเมาในกามสุข เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ จึงทำให้สังคมทั้งหมดตั้งอยู่ในความประมาท และอันตรายยิ่งนัก

อันตรายไม่ได้มีแต่คลื่นสึนามิ แต่มีอื่นๆ อีกมากมายรอบตัว เช่น ดึกพัง รถไฟไถ่ดินชนกัน ฯลฯ

เมื่อตั้งอยู่ในความประมาทจึงอันตรายยิ่งนัก

สังคมที่หมกมุ่นมัวเมาอยู่ในกามสุขย่อมไม่สนใจต่อความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์ จึงขาดพลังน้ำใจที่ควรจะเป็นพลังที่เยียวยาความเจ็บป่วยของสังคม

เราจะเป็นสังคมที่ไม่ตั้งอยู่ในความประมาทได้อย่างไร

ความเข้าใจว่าความสุขคืออะไรเป็นเครื่องกำหนดทิศทางการพัฒนา

ความสุขคือการลื่นไถลของความทุกข์ เช่น เมื่อหิวข้าวเรามีความสุขอย่างยิ่ง เมื่อได้กินข้าวธรรมดาๆ แล้วความหิวหายไป เรามีความสุขอย่างยิ่ง เมื่อเจ็บป่วยไม่สบายเรามีความสุขอย่างยิ่ง เมื่อความเจ็บป่วยทุเลาลงความทุกข์หายไป เรามีความสุขอย่างยิ่ง

ความสุขจากการ “สร้างสุข” กับจากการ “ขจัดทุกข์” มีทฤษฎี การปฏิบัติและผลจากการปฏิบัติไม่เหมือนกัน

การ “สร้างสุข” นำไปสู่ความโลภ การเสพสุข ความหมกมุ่นมัวเมาในความสุข ความตึงเครียด ความแตกแยก และความรุนแรง

การขจัดทุกข์ต้องอาศัยสติ ปัญญา ความไม่ประมาท ความร่วมทุกข์ และความกรุณาปรานีเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ

ถ้าเราพัฒนาตามกระแสวัตถุนิยมบริโภคนิยมขับเคลื่อนด้วยโลกจริต เราจะเป็นสังคมที่ตั้งอยู่ในความประมาท และเป็นอันตรายอย่างยิ่ง หมดโอกาสที่จะเป็นสังคมสันติสุข

แต่ถ้าเรารู้เท่าทัน เป็นสังคมที่ไม่ตั้งอยู่ในความประมาท ใช้พลังน้ำใจเป็นเครื่องขับเคลื่อนการพัฒนา การเป็นสังคมสันติสุขก็อยู่แค่เอื้อม

สังคมสันติสุข

ถ้าเราเข้าใจประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นดินแดนแห่งสันติสุขเพราะเหตุใด ประเทศไทยมีทุนอันประเสริฐที่สามารถเป็นยิ่งกว่าสวิตเซอร์แลนด์แห่งเอเชีย

ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นสังคมสันติสุข เพราะเหตุปัจจัย ๔ ประการคือ

๑. มีธรรมชาติสวยงาม
๒. มีการอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างคนต่างเชื้อชาติ
๓. มีเศรษฐกิจพอเพียง สามารถผลิตอาหารได้พอเพียงต่อการบริโภค
๔. มีสันติภาพ ไม่มีสงคราม

เมื่อเป็นดังนั้นก็ทำให้น้อยมากมาเที่ยว เป็นที่ตั้งของสถาบันการเงินที่คนทั่วโลกอยากเอาเงินมาฝาก เป็นที่ตั้งขององค์กรระหว่างประเทศ และเป็นที่ใช้เจรจาระหว่างประเทศ ซึ่งเพิ่มพูนความมั่งคั่งให้สวิตเซอร์แลนด์เพิ่มขึ้นไปอีก

ประเทศไทยสามารถทำเหตุปัจจัยทั้ง ๔ ของสวิตเซอร์แลนด์ และบวกอีก ๒ จึงเป็นสังคมสันติสุขยิ่งกว่าสวิตเซอร์แลนด์ กล่าวคือ

๑. เราต้องรักษาธรรมชาติแวดล้อมให้สวยงาม ไม่ทำลายเยี่ยงปัจจุบัน
๒. เราเคยอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนต่างเชื้อชาติ ซึ่งเราต้องทำให้ได้
๓. เราผลิตอาหารเหลือกิน เรามีเศรษฐกิจพอเพียงได้
๔. เราเคยมีสันติภาพ เราต้องรักษาสันติภาพให้ได้

ส่วนบวกอีก ๒ ประการ คือ

๑. น้ำใจของคนไทย อันมีอยู่เป็นพื้นฐานซึ่งสูงมาก

๒. มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ และมีศาสนาอื่นๆ เช่น คริสต์ อิสลาม ฮินดู ลิกซ์ ศาสนาเป็นภูมิปัญญาสูงสุดของมนุษยชาติเพื่อความกรุณาปรานีและเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ถ้าเราส่งเสริมการศึกษาและปฏิบัติตามหลักศาสนธรรม จิตใจก็จะสูงขึ้นเรื่อยๆ ขึ้นไปอีก

เราต้องมีจินตนาการใหม่และวิถีคิดใหม่เกี่ยวกับสังคมไทยที่ร่มเย็นเป็นสุข ว่าเราเป็นยิ่งกว่า สวิตเซอร์แลนด์แห่งเอเชียได้ และช่วยกันสร้างเหตุปัจจัยเหล่านั้น อันขับเคลื่อนด้วยพลังน้ำใจอัน มหาศาลของคนไทย

๖.

สร้างสปิริตแห่งการเป็นอาสาสมัครให้เต็มแผ่นดิน

ในอันตามนวิปโยค เราได้เห็นสปิริตแห่งการเป็นอาสาสมัครเพื่อเพื่อนมนุษย์อันเกิดขึ้นเอง มีผู้คนทุกสาขาอาชีพอาสาที่จะทำทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ เช่น เคลื่อนย้ายศพ ช่วยคนเจ็บ ช่วยหาอาหาร ช่วยหาที่พัก ช่วยตามหาญาติ ให้เงินให้ทอง ฯลฯ เป็นภาพที่งามจับใจ นี่แหละความงามของความเป็นมนุษย์ การเป็นอาสาสมัครเพื่อเพื่อนมนุษย์คือรูปธรรมของความเมตตาและความกรุณา การเป็นอาสาสมัครเป็นการต่อเชื่อมความเป็นมนุษย์เข้าด้วยกัน ทำให้เกิดสิ่งดีงามขึ้นมากมาย เช่น ทำให้ความทุกข์น้อยลง ทำให้มีการเรียนรู้เรื่องทุกข์ซึ่งจะนำไปสู่การหาทางออกจากทุกข์ร่วมกัน เป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น

ฉะนั้น ทางหนึ่งที่จะเพิ่มพูนพลังน้ำใจในสังคมคือการส่งเสริมให้มีอาสาสมัครเพื่อสังคม มากๆ จนเต็มแผ่นดิน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ควรมีเวลาไปเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ อาจารย์มหาวิทยาลัย สื่อมวลชน พนักงานและเจ้าของธุรกิจ ควรใช้เวลาส่วนหนึ่งไปเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม เช่นนี้เป็นต้น

เมื่อมีสปิริตแห่งการเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคมเต็มแผ่นดิน สังคมจะเย็นลง และเรียนรู้ถึงกันมากขึ้น และในที่สุดพ้นทุกข์ร่วมกันได้

๗.

เราพ้นทุกข์ร่วมกันได้ด้วยการเป็นสังคม ที่ไม่ตั้งอยู่ในความประมาท

ถ้าเราเป็นสังคมที่ตั้งอยู่ในความประมาทจะมีอันตรายต่างๆ มากขึ้นเรื่อยๆ อย่างที่เห็น ทิศทางการพัฒนาของเราต้องไม่ทำให้ประชาชนหมกมุ่นมัวเมาอยู่ในกามสุข หรือกามสุขัลลิกานุโยค เยี่ยงในปัจจุบัน แต่การพัฒนาทั้งหลายทั้งปวงต้องเป็นไปเพื่อการไม่ตั้งอยู่ในความประมาท การศึกษาอบรม ผู้คนควรจะปรับเปลี่ยน การสื่อสารควรปรับเปลี่ยน วัตถุประสงค์และทิศทางการพัฒนาควรจะ

ปรับเปลี่ยน แทนที่จะวัดและคลั่งกันแต่จีดีพีๆ ควรจะใช้ตรรกะนี้วัดการเป็นสังคมसानติสุข วัดพลังน้ำใจ
วัดสปิริตแห่งการเป็นอาสาสมัครกันจะไม่ดีกว่าหรือ

เราต้องการจินตนาการใหม่ และวิถีคิดใหม่ เพื่อการพันทุกขั้วร่วมกัน ด้วยการเป็นสังคมที่ไม่
ตั้งอยู่ในความประมาท และขับเคลื่อนด้วยพลังน้ำใจอันมหาศาลของคนไทย

เรามาประชุมใหญ่เพื่อระดมพลังน้ำใจไทยกันดีไหม

ที่ผมกล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเป็นเพียงส่วนน้อย คนไทยมากมายพันทุกภาคส่วนของสังคม
ได้มีส่วนในคลื่นพลังน้ำใจไทยในครั้งนี้ คงจะมีความรู้สึกนึกคิดและข้อเสนอที่ดีๆ อีกมาก จะเป็น
การดีไหมถ้าฝ่ายต่างๆ จะรวมตัวกันจัดการประชุมใหญ่เรื่องพลังน้ำใจอันยิ่งใหญ่กับการสร้างสรรค์
สังคมसानติสุข เพื่อเป็นการเห็นคุณค่าและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน เป็นการแสดงให้เห็นและปลูก
จิตสำนึกของสังคมว่าพลังน้ำใจนั้นมีจริง และเป็น “กำลังเลิศพลังอื่นทั้งสิ้น” สามารถนำมา
ขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความดีงามได้

การประชุมนี้ไม่ใช่การเมือง เพราะคลื่นพลังน้ำใจนั้นสูงใหญ่พ้นความขัดแย้งต่างๆ
สังคมไทยต้องการพลังที่ยิ่งใหญ่กว่าพลังทางการเมืองที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและทอนกำลัง

พลังน้ำใจนั้นยิ่งใหญ่ ประดับแผ่นดินให้งดงาม และทำให้แผ่นดินมีพลังสร้างสรรค์ เพื่อการ
เป็นสังคมसानติสุข เราเป็นยิ่งกว่าสวิตเซอร์แลนด์แห่งเอเชียได้
